

הלכות תפילין מ

קנג

מ דין אך לנהוג בקדושת התפילין וכו"א סעיפים:

א אסור לתלות תפילין על היתר¹ בין ברצועות והכתים תלויים למטה בין בכתים והרצועות תלויות למטה² מפני שהוא דרך ביוון³ ומכל מקום באקראי בעלמא שאותו התפילין בידו והרצועות תלויות למטה אין להקפיד אבל אם התפילין תלויים אסור אפילו באקראי בעלמא⁴ ואין בכלל זה מה שהתפילין של ראש תלויה באיור ומחוקקין ביד ברצועות ומשימין על הראש כי זהו צורך הנחתן⁵:

ב כשהן בכיסין מותר לתלותן אבל ספר תורה אסור לתלותה אפילו בכיסה⁶ וסודרים הקבועים בלוחות שבהן שלשלת של כסף אסור לתלותן בה שהלוחות אינן דומות לכיס לפי שהן מחוברות לסידור והרי הן כסידור עצמן⁷:

ג בית שיש בו תפילין אסור לשמש בו ממתו עד שיוציאן⁸ או שיעשה לפניהם מחיצה גבוה⁹ טפחים¹⁰ אע"פ שהן מגולין¹¹ או שיכסן ב' כיסוין כלי בתוך כלי¹² והוא שאין הב' מיוחד להם¹³ או שהחיצוין מיוחד להם והפנימי אין מיוחד להם ואצ"ל אם שניהם אינן מיוחדים להם¹⁴ אבל אם שניהם מיוחדים ואפילו מאה שהם מיוחדים להם חשובים ככלי אחד¹⁵ אע"פ שאין מניחין לעולם התפילין כמו שהן בתוך החיצוין אלא מניחין אותו בתוך הפנימי והפנימי בתוך החיצוין¹⁶.

לפיכך אותן המניחין כיס התפילין והטלית לתוך כיס גדול הרי גם כים הגדול נקרא כליין המיוחד להן וצריך עוד כלי על גביו אך אם כיס התפילין מחובר למעלה על כיס הגדול הרי צד הב' של כיס הגדול אינו נקרא כליין ומועיל להן אם הפכו¹⁷:

ד אם פירש טלית¹⁸ על גבי כיס של תפילין שמונח¹⁹ אף על פי שאינה כרוכה תחתיו מלמטה מותר:

ה אם המוזהה קבועה בפנים בחדר יש מי שמצריך²⁰ כלי בתוך כלי דהיינו לכסותה בב' כיסוין ואם יש זכוכית על השם די בפריסת סודר אחד על הזכוכית.

ויש מי שאומר²¹ שמוזהה כיון שקבועה כולה בכותל²² ואין בה אלא נקב כלבד די שישתום את הנקב בחתיכת שעווה או דבר אחר שנמכטלו שם ואצ"ל כלי בתוך כלי לפי שהכותל חולק רשות לעצמו לכל מה שבתוכו כשאין נקב פתוח משם לבית²³ ואף אם המוזהה

א ברייתא ברכות כד, א. מור ושליע סעף א.
ב רש"י שם ד"ה התולה תפילין. א"ל רבה ס"ק א.
ג גמרא שם (וברש"י שם). ר"ף סוף הל' תפילין. מור ושליע שם. א"ל רבה שם.
ד לבוש סעף א.
ה ת"א ס"ק א.
ו ת"א ס"ק א.
ז גמרא שם.
ח רשב"א ברכות שם (ד"ה מנו התימא תבני הנחה כס"ת). ת"א שם.
ט ת"א שם.
י ברייתא שם כה, ב.
יא ר' הושע בן לוי שם כו, א.
יב ע"י ת"א ס"י שטו ס"ק ג. וראה גם לקמן ס"י שטו ס"ג. וכל' לענין צואה מנוחה בפני התפילין כמבואר שם, וכסודר ד"ה המוחלף. וראה גם לקמן ס"י עט ס"ד.
יג ברייתא שם כה, ב. מור ושליע סעף ב.

יד אב"י שם. מור ושליע שם.
טו ב"י. ת"א סעף ב (וראה באר השב"ס ס"ק ד). וראה ששה"ל א"רמחם אלשיבילי ברכות שם (ד"ה אבל ככלי שהוא כליין).
טז אב"י שם. מור ושליע שם.
יז ע"י דברי רמב"ם סה, א.
יח ת"א ס"ק ב.
יט רבא שם כה, ב – כו, א. רשב"א שם (ד"ה אמר רבא נלימא אקנטרא ככלי בתוך כלי דמי) (וראה אור זרוע ח"א ס"י תקצר בשם רב האי גאון). מ"א ס"ק ב.
כ או תלה אותה נגד התפילין, כדלקמן ס"י שטו ס"ד. וראה ספר המכתב ברכות שם כשם הראב"ד.
כא ת"א שם.
כב ט"ז ב"ד ס"י ידפו ס"ק ה.
כג ראה רמב"ם הל' מוזהה פ"ה ד"ה. מור ושליע י"ד ס"י רפס ס"ד.
כד ע"י תור"ש פ"ו דאהלות ס"י מ"א ס"י נה ס"ק יב.

קבוע בשופרת¹⁰³ מכל מקום כיון שהיא מחוברת לכותל הרי היא ככותל אבל סתימת זכוכית אינה מועלת שכיון שהמוזה נראית דרך הזכוכית אסור כמו שאסרו ערוה בעשיות¹⁰⁴ משום לא יראה כך ערות דבר¹⁰⁵ ותשמיש המטה היא גם כן גנאי ודומה לערוה¹⁰⁶ וצריך סתימה גמורה שאין המוזה נראית מתוכה¹⁰⁷.

ויש לסמוך על דבריו להקל בדברי סופרים בשגם ש"ל שאף מי שהצריך כלי בתוך כלי לא הצריך אלא בכלי לבד מפני (א) שאינו מכסלו שם¹⁰⁸ ואינו מועיל לסתום פתחת נקב הכותל לבית שלא יהא כל מה שכתוכו נידון כאלו הוא בתוך הבית¹⁰⁹.

ז אפילו הניחן כלי בתוך כלי¹¹⁰ אסור להניחן תחת מרגלותיו אפילו אין אשתו עמו¹¹¹ מפני שנוהג בהן מנהג ביוזן¹¹² וכן להניחן במטה כנגד צדו דינם תחת מרגלותיו¹¹³ ואפילו תחת מראשותיו אסור כנגד ראשו¹¹⁴ אפילו כלי בתוך כלי אפילו אין אשתו עמו¹¹⁵.

אבל שלא כנגד ראשו אם אין אשתו עמו מותר אפילו שלא בכלי כלל רק שניחן בענין שלא יתגלגלו משם לצדדן כגון שהניחן בין כר התחתון לבר שתחת ראשו שלא כנגד ראשו¹¹⁶ ואם אשתו עמו צריך כלי בתוך כלי¹¹⁷ דהיינו שניחם בתוך כלי א' והכר שתחת ראשו הוא כלי ב'¹¹⁸.

ולא התירו חכמים להניח תפילין תחת מראשותיו¹¹⁹ (כשאשתו עמו¹²⁰) אפילו כלי בתוך כלי אלא כדי שישתמרו מן הגנבים והעכברים¹²¹ ולפיכך אם יש לו מקום אחר שמשתמרו שם לא יניחן כלל במטה¹²²:

ז היה יוצא מהמטה מקום שהוא גבוה ג' טפחים למעלה מראשותיו או נמוך ג' טפחים למטה מראשותיו מותר להניחן עליו אף על פי שאשתו עמו במטה¹²³ ובלבד שניחם כלי בתוך כלי:

קונטרס אחרון

(א) מפני שאינו מכסלו בו עיין סוף פרק ו דאהלות¹²⁴ שהדלת של פרדסקין אינה חשובה סתימה, הואיל ועשויה להפתח, ולכן נידון מחצה למחצה, כמו בסדין פתוח, אבל דלת פתוחה גריד טפי¹²⁵.

לז הרב רבינו יונה שם. ש"ע שם.
 לח הרב רבינו יונה שם. ש"ע ס"ק ג.
 לט הרב רבינו יונה שם. ש"ע שם.
 מ הרב רבינו יונה שם. ש"ע ס"ק ד.
 מא דבא שם כג, טע"ב – כד, רע"א. מ"א שם.
 מב כ"ה בגמרא שם כג, ב (ע"י ג"כ בפרי מגדים אשל אברהם ס"ק ד. ובהגהות רעק"א ס"ק ב). וראה חקרי הלכות ח"ה סה, א.
 מג רש"י שם כד, א ח"ה כל לנפורתו. מ"א שם.
 מד מ"א שם.
 מה בבביתא שם כג, ב (וברש"י ד"ה אם היה מקום). מ"א שם.
 מז משנה ו.
 מא וראה הע"ב שם ע' כו. ושם, שאוצ"ל כמו בסדק פתוח.

כה ראה המכ"ם שם.
 כז כולקטן ס"י עה ס"ח.
 כח הרב"ם כג, מו.
 כח ולא לצואה (דמועיל בה עשיות, כולקטן רס"י עז). וכולקטן ס"י עג ס"א (שדמותי לערוה ולא לנכבאות המנופות).
 כט מ"ז שם. וראה חקרי הלכות ח"ה סה, א"ב.
 ל ע"י בקור"א.
 לא ראה הע"ב שם ע' כז.
 לב הרב רבינו יונה ברכות כג, ב (ד"ה ולהניחן במטה) [לענין תחת מראשותיו כנגד ראשו, וכ"ש לענין תחת מרגלותיו]. מור וש"ע סוף ג.
 לג בביתא ברכות כג, ב.
 לד רב יוסף בריה רבב נחניא שם. וראה בביתא שם.
 לה הרב רבינו יונה שם. ש"ע סוף ה.
 לו ר' יודן שם כד, א. ש"ע סוף ג.

הלכות תפילין מ

קנה

ח אשתו עמו (ט) ואינו רוצה לשמש נקרא אין אשתו עמו¹⁰⁰.

ויש מי שאוסר¹⁰¹ להיות אשתו עמו במטה עד שיניח התפילין והספרים שבהדר כלי בתוך כלי שמא ישכח עליהן וישמש.

(ובכן לחוש לדבריו אע"פ שאין איסור ברבר מן הדין שהרי מן הדין מותר לישן עם אשתו בנ"י באב ואין חוששין שמא ישכח אלא שנכון הדבר להחמיר כמו שיתבאר בס"י תקנ"ד¹⁰²):

מ שכח ושמש ממתו בתפילין לא יאחזו לא בכתים ולא ברצועות עד שיטול ידיו¹⁰³ מפני שהידים עסקניות הן¹⁰⁴ ושמא נגעו במקום המינופת¹⁰⁵ ומיד שנוטל ידיו צריך להלצן עד שאקנה הקרי¹⁰⁶ (ג) אם ישנו עליו¹⁰⁷ ואז יכול להזור וללכשן שבעל קרי מותר בתפילין¹⁰⁸ לאחר שקנה הקרי¹⁰⁹ אבל לא בעוד שהקרי עליו¹¹⁰:

י שכח וישן בהם וראה קרי¹¹¹ וצריך לסלקן בעוד שהקרי עליו¹¹² לא יאחזו בכתים אלא יאחזו ברצועות ומסירן¹¹³ עד שקנה הקרי מעליו ויטול ידיו¹¹⁴ אבל לא יטול ידיו מיד שניער משנתו מפני שאין לחוש בהם כל כך שמא נגעו במקום המינופת כשישן שיהא נמולתן כראי להשהות עליו התפילין בעוד שהקרי עליו עד שיטול ידיו ואע"פ¹¹⁵ אין מתירים לו לאחזו בכתים כיון שאפשר ע"י הרצועות¹¹⁶.

אבל בשימש ממתו אין מתירים אפילו על ידי הרצועה הואיל והידים עסקניות הן¹¹⁷:

יא הנכנס לסעודת קבע הולצן ומניחן על השולחן¹¹⁸ שיהא מזומנים לו בשעת נמר

קונטרס אחרון

(ב) אשתו עמו כו' וכן דעת כל האחרונים (עיין מגן אברהם סימן מד¹¹⁹) ששתקו והודו לו. וכן משמע בגמרא¹²⁰ יום טבילה הוה כו', עיין שם ברש"י¹²¹. וכן משמע בהדיא בגמרא דטובה¹²² שהביא ה"ט¹²³, דהנא קמא פליג על ר' יוסי, דאף ר' יוסי לא אמר אלא בילדים¹²⁴. ואין לחלק בין יום ללילה, דהא בנ"י באב ויום כפור לא חלקו בזה, עיין ט"ז סימן תרטו¹²⁵. ואף בילדים סגי כשחולצין, ולא הצריך כלי בתוך כלי, משום דלא חמיר איסורו כל כך. ולא דמי לאבלות דחיישינן משום דאקילו גביה¹²⁶, ולא משום דקיל איסורא. כמ"ש ה"ט¹²⁷, אלא משום דחיישינן למזיד, עיין שם בגמרא¹²⁸ ורא"ש¹²⁹, מה שאין כן הכא דליכא למיחש למזיד, כמבואר בט"ז.

(ג) אם ישנו עליו כו' עיין בית יוסף¹³⁰ דלתירוץ האחרון על כרחך צריך לומר שבשמש ממתו אין קרי עליו. ודו"ק.

מח שורע סעף ד.	סד כדלעיל סעף מ. ראה פ"י מגדים אשל אברהם ס"ק ה.
מט ט"ז ס"ק ד.	
נ ס"ח זה בשניע רבינו לא הגיע לרינו, ועל ש"ע שם ס"ח.	סה ברכות כג, ב. מור וש"ע סעף ה.
נא ולענין יודב"פ ראה לקמן פ"י תרנו ס"א.	סו ס"ק א.
נב ברייתא סוכה כו, ב. מור וש"ע סעף ו.	סז ברכות כה, א.
נג ברייתא שם. ש"ע שם.	סח ד"ה יום טבילה. וכה"ל באל"י רבה ס"ק ד.
נד רש"י סוכה שם ד"ה עסקניות. ש"ע שם.	סט כו, ב.
נה ט"ז ס"ק ה.	ע ס"ק ד.
נו ע"י ב"א. ועי' תהלת לרד"י ס"י עו ס"ק א.	עא על כמ"מ וצוינים. ולקמן ס"י מד סעף א. וצ"ע.
נז אור ורעו ח"א ס"י הקבד.	עב ס"ק א. שער"י שם ס"א.
נח ב"י. רמ"א סעף ז. עשרת וקנים ס"ק ג.	עג כתובות ד, ב. וראה ש"ע י"ד ס"י שגג וס"י שפג ס"ב.
נח כדלקמן סעף י' תש"ג.	עד וראה שער"י י"ד ס"י קפד. ס"ק ו. ובק"א שם ס"ק א.
נט ברייתא שם כו, סע"א.	עה ס"ק ד.
ס רש"י שם ד"ה וראה קרי.	עו כתובות שם.
סא ברייתא שם כו, סע"א רע"ב. מור וש"ע סעף ז.	עז פ"ח דתוכות ס"י מ.
סב ב"י. רמ"א סעף ו.	עז ד"ה ישן.
סג ב"י.	

הסעודה שיהוור ויניחו עליו קודם ברכת המזון^ט כמה דברים אמורים בסעודת קבע שיש לחוש שמו ישתכר ויתגנה בתפילין^ט אבל לאכילת עראי א"צ לחלצן כלא^ט:

מ"א דין הנושא משאוי איך ינהוג בתפילין וכו' סעיף אחד:

א הנושא משאוי על ראשו^א צריך לחלוץ תפילין של ראש עד שיסיר המשאוי ואפילו דבר קל^ב כגון מטפחת אסור להניח על הראש שיש בו תפילין. שגנאי הוא^ב כשיש על הראש דבר אחר שאינה מלבוש ואין דרכה להיות על הראש.
אבל דבר שדרכה להיות על הראש כגון כובע ומצנפת מותר^ה אפילו אם מונח על התפילין.

ומכל מקום אם הוא משאוי כבד ד' קבין והתפילין נדחקות צריך להסירן:

מ"ב אם מותר לשנות תפילין של יד לשל ראש וכו' ד' סעיפים:

א אסור לשנות תפילין של ראש לעשותה של יד^א אפילו אין לו תפילין של יד ויש לו ב' של ראש^ב ואפילו ליקח רצועה משל ראש לשל יד אסור^ג מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה^ד ושל ראש קדושתו חמורה^ה שרובו של שם שר"י הוא בשל ראש השר"ן בבתים והד' בקשר אבל בשל יד אין בו כי אם הוי"ו ד'.

אבל משל יד לשל ראש מותר לשנות^ו שיעשה לו ד' בתים בתוכו^ז.

ואם היו הרשי"י שלא הניחו עדיין עליו מותר לשנות אפילו משל ראש לשל יד^ח שמולה עליהם מכסה עור אחד ונראית כבית אחד^ט בהוץ ואף שהם ד' מבפנים אין בכך כלום בדיעבד כמו שנתבאר בס' ל"ב^י ואין בזה הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה הימנה אע"פ שזימנם והכינים לצורך הראש^י לפי שההומנה אינה כלום^{יא}:

ב אם התנה עליהם מתחילה שיוכל לשנותה לשל יד יכול לשנותה^{יב} אפילו לבשן אדם על ראשו אח"כ^{יג}:

ג אם נפסקה רצועה של יד סמך לקשר והופך ראש השני למעלה ועושה בו הקשר

ע גמרא ורש"י שם ד"ה וכן הרו"ן לו.
ע רש"י שם ד"ה חולץ.
פ ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג. שו"ע שם.

סימן מא

א רמב"ם הל' תפילין פ"ד הל"ג כרב שילא בגמרא ב"מ

קה, ב. שו"ע.

ב כסף משנה הל' תפילין שם.

ג רמב"ם שם. מור.

ד הר"ב רבינו יונה בפ"ג ברכות ד"ה משום ר' שילא

אמרו. רא"ש ברכות פ"ג ס"ה לא והל' תפילין ס"ה י"ט

בדעת הרמב"ם שם.

ה רמב"ם שם. מור.

ו ב"י דעות חסור. רמב"ם שם. וכן משמע מהרב רבינו

יונה ורא"ש שם.

ז ברייתא בב"מ שם. מור. ודמ"א.

סימן מב

א ר' יוחנן מנחות דז, ב. מור וש"ע סעיף א.

ב מ"א ס"ק א.

ג רמב"ם הלכות תפילין פ"ג הל"ג. מור וש"ע שם.

ד מנחות שם.

ה ראה גם לעיל ס"ה בה ס"ד וש"ג.

ו רש"י שם ד"ה תפילין

ז גמרא מנחות שם. מור וש"ע שם.

ח מ"א ס"ק ב.

ט גמרא שם.

י מור וש"ע שם (וראה רמב"ם שם) (דלא כעמדת אקנים

ס"ק א). וראה מאסף לכל המנחות ס"ה מב ס"ק ג.

יא ראה הקרי הלכות ה"א ג, ב. הל' סה, ב.

יב ברייתא מנחות שם. שו"ע שם.

יג סעיף עב.

יד ראה רש"י שם ד"ה הונח ונ"א ס"ה לב ס"ק ג.

טו דב"א במעדרין נו, ב. מ"א שם. עילת תמיד ס"ק א.

וראה גמרא מנחות שם. וראה לקמן סעיף ד וסעיף ג.

טז גמרא מנחות שם לאב"י בסנהדרין שם.

יז רבינו ירוחם נתיב י"ח. מור"י אבהב (הוא בב"י)

בשם ארחות חיים. שו"ע סעיף ב.